

Παρουσίαση του βιβλίου του Χρήστου Σαρτζετάκη: **«Επιτελών το καθήκον μου»**

Θεσσαλονίκη, 20 Ιανουαρίου 2017

Ομιλία Ευ. Βενιζέλου στην παρουσίαση του δίτομου έργου «Επιτελών το καθήκον μου» του τέως Προέδρου της Ελληνικής Δημοκρατίας, Χρήστου Α. Σαρτζετάκη*

Η διασταύρωση ενός ανθρώπου με την Ιστορία, προϋποθέτει τύχη, γιατί δεν είναι ούτε εύκολο ούτε συχνό να διασταυρωθεί κανείς με την Ιστορία και να ενσωματωθεί σε αυτήν, αλλά συνιστά ταυτοχρόνως και μια πολύ μεγάλη δοκιμασία. Γιατί **όταν διασταυρώνεσαι με την Ιστορία πρέπει να μπορείς να αντέξεις σε αυτή την ευκαιρία, η οποία μπορεί να είναι μοναδική στη ζωή σου.**

Ο πρώην Πρόεδρος της Ελληνικής Δημοκρατίας, ο κ. **Χρήστος Σαρτζετάκης**, σε πολύ νεαρή ηλικία ως πρωτοδίκης, ανακριτής του Γ' ανακριτικού τμήματος του Πρωτοδικείου Θεσσαλονίκης, διασταυρώθηκε με την Ιστορία στις **22 Μαΐου 1963**, τη **μέρα της δολοφονίας του Γρηγόρη Λαμπράκη**. Όταν η Ιστορία απορρόφησε τον Γρηγόρη Λαμπράκη, αλλά ταυτοχρόνως με ένα πολύ ενδιαφέροντα τρόπο ανέδειξε τη φυσιογνωμία του Χρήστου Σαρτζετάκη, ο οποίος μας τιμά σήμερα και με την έκδοση του βιβλίου που μας παραδίδει και με την παρουσία του εδώ στην παλαιά αίθουσα τελετών του Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, που είναι η alma mater όλων μας, και η δική του γιατί είναι απόφοιτος της Νομικής Σχολής του Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης.

Η διασταύρωση με την Ιστορία είναι σαν την κολυμβήθρα του Σιλβάμ. Όταν ανακινείται η κολυμβήθρα της Ιστορίας πρέπει να μπορείς να βουτήξεις προκειμένου να ενσωματωθείς σε αυτή. Και αυτό το έκανε ο νεαρός τότε ανακριτής. Όλοι, νομίζω, έχουν σε μεγάλο βαθμό την εικόνα που ο Κώστας Γαβράς βασισμένος στο βιβλίο του Βασίλη Βασιλικού παρουσίασε: **την εικόνα του ανακριτή ως ιδεότυπου ενός ευσυνείδητου και θαρραλέου δικαστή**. Αυτό ως δοκιμασία διήρκεσε στην πραγματικότητα ενάμιση χρόνο, 19 μήνες. Έως την έκδοση του βουλευμάτος του Συμβουλίου Πλημμελειοδικών Θεσσαλονίκης στις 21.12.1964.

Και αυτό χρόνια αργότερα, τώρα, με το βιβλίο, μας παρουσιάζεται με ένας εξαιρετικά συστηματικό τρόπο που δείχνει ότι ο Χρήστος Σαρτζετάκης έχει πλήρη συνείδηση του γεγονότος ότι εκείνη η στιγμή και εκείνη η περίοδος ήταν που έκρινε πάρα πολλά πράγματα, γιατί **η διασταύρωση με την Ιστορία είναι και μια εντυπωσιακή συμπτώκνωση του χρόνου**. Και του ιστορικού χρόνου αλλά και του προσωπικού χρόνου των πρωταγωνιστών της ιστορίας.

Γιαυτό και το βιβλίο, πολυσέλιδο, εντυπωσιακό, κινείται σε δύο επίπεδα τα οποία είναι απολύτως συνδεδεμένα μεταξύ τους. Το πρώτο επίπεδο είναι η πλήρης, η ακριβής, η **δικανική περιγραφή της υπόθεσης Λαμπράκη**. Είναι το συγκλονιστικό πρακτικό μειοψηφίας του ανακριτή που μετείχε ως πλημμελειοδίκης στη σύνθεση του τριμελούς Συμβουλίου Πλημμελειοδικών, διαφωνώντας με τους δύο συναδέλφους

του που συγκρότησαν την πλειοψηφία, παρουσιάζοντας με τον δικό του ακέραιο και πλήρη τρόπο, τι ακριβώς συνέβη και πώς αυτό έπρεπε να χαρακτηριστεί ποινικά και να οδηγήσει στο ακροατήριο τους κατηγορουμένους.

Το δεύτερο επίπεδο, εξίσου συγκλονιστικό κατά τη γνώμη μου, βασίζεται στα ίδια ιστορικά συμφραζόμενα, στο μετεμφυλιακό κράτος, στο ψυχροπολεμικό κλίμα, στο παρασύνταγμα που ίσχυε ακόμη την περίοδο εκείνη παράλληλα με το Σύνταγμα του 1952. Στο κλίμα που είχε δημιουργηθεί με τις εκλογές του 1958 και την ανάδειξη της ΕΔΑ ως αξιωματική αντιπολίτευση, με τη συγκρότηση της Ένωσης Κέντρου, με τις εκλογές του 1961 που κατεγράφησαν στην κοινή συνείδηση ως εκλογές «βίας και νοθείας», με τον ανένδοτο. Πλησιάζαμε στην πρώτη αποχώρηση Καραμανλή στην κυβέρνηση Πιπινέλη, στην πρώτη εκλογική νίκη της Ενώσεως Κέντρου, στον σχηματισμό της πρώτης κυβέρνησης του Γεωργίου Παπανδρέου. Όλα αυτά συνιστούν το κλίμα και την περιρρέουσα ατμόσφαιρα της αφήγησης αυτής που αφορά τα **μετά την υπόθεση Λαμπράκη**, το δεύτερο επίπεδο, που είναι μία **μάχη σώμα με σώμα για την ανεξαρτησία της Δικαιοσύνης και πιο συγκεκριμένα για την εσωτερική ανεξαρτησία της Δικαιοσύνης**. Για την ανεξαρτησία του δικαστή, και στην προκειμένη περίπτωση για την ανεξαρτησία του ανακριτή, όχι έναντι των παρεμβάσεων της εκτελεστικής εξουσίας, αλλά έναντι των παρεμβάσεων των ιεραρχικώς υψηλότερων κλιμακίων της δικαστικής εξουσίας που βεβαίως ήταν σε επαφή, σε συνάφεια και σε συνέργεια με κύκλους της πολιτικής εξουσίας. Αλλά εν τέλει το πρόβλημα ήταν ενδοδικαστικό, ήταν πρόβλημα εσωτερικής ανεξαρτησίας της Δικαιοσύνης.

Και είναι πραγματικά ανατριχιαστικές οι ομοιότητες που υπάρχουν ανάμεσα στα όσα συνέβαιναν τότε και στα όσα συμβαίνουν τώρα στη Δικαιοσύνη. Ισταμένης και καθημένης. Ιδίως της ισταμένης, παρότι βέβαια προ πολλού οι εισαγγελικοί λειτουργοί είναι και αυτοί ισόβιοι δικαστικοί λειτουργοί με πλήρεις συνταγματικές εγγυήσεις της προσωπικής και λειτουργικής τους ανεξαρτησίας.

Η σύγκρουση μεταξύ «καλών και κακών» που έχει αποτυπωθεί και λογοτεχνικά και κινηματογραφικά σε αυτές τις δύο υψηλού επιπέδου αφηγήσεις του Βασίλη Βασιλικού και του Κώστα Γαβρά. Τα μέσα που χρησιμοποιούνται, το γεγονός ότι ο ανακριτής είναι αναγκασμένος να αμύνεται διαρκώς, ότι πρέπει να απαντά σε αναφορές, ότι πρέπει να απαντά σε αιτήσεις εξαιρέσεως, ότι πρέπει να μετέχει ως μάρτυρας σε πειθαρχικές διώξεις. Το γεγονός ότι φτάσαμε, με αφορμή την αντίσταση του ανακριτή, να κινηθεί πειθαρχική δίωξη κατά του εισαγγελέως του Αρείου Πάγου, του μετέπειτα πρωθυπουργού της χούντας, ενός εισαγγελέα του Αρείου Πάγου που μετασχηματίζεται, μετεξελίσσεται από θαυμαστής και μέντορας του νεαρού δικαστή, τον οποίο είχε συναντήσει στις εξετάσεις τις εισαγωγικές και στον διαγωνισμό των ειρηνοδικών και στο διαγωνισμό των παρέδρων πρωτοδικών, σε αγωγό άσκησης πιέσεων, και τελικά σε αντίπαλο της δημοκρατίας και του κράτους δικαίου γιατί είναι αυτός που εκφράζει τη δικαστική συνεργασία με τη χούντα, ο **Κωνσταντίνος Κόλλιας**. Ο πρώτος «πρωθυπουργός» του δικτατορικού καθεστώτος της 21ης Απριλίου 1967.

Είναι, κατά τη γνώμη μου, το πιο διδακτικό μέρος του βιβλίου αυτού, γιατί **δείχνει πόσο εύθραυστες είναι οι εγγυήσεις του κράτους δικαίου, πόσο πιεστική και επείγουσα είναι η ανάγκη να προστατεύουμε τη δημοκρατία, πόσο σημαντικό**

είναι να μην κάμπτεται το φρόνημά μας, αλλά και η επαγρύπνηση μας για τα θέματα αυτά.

Ο πρώτος τόμος του βιβλίου αποτυπώνει τη συνάφεια κύκλων της Δικαιοσύνης, του διπλανού γραφείου, της διπλανής πόρτας, της ίδιας σύνθεσης με το βαθύ κράτος. Η σχέση του βαθέως κράτους με το παρακράτος στη Θεσσαλονίκη, την πόλη των φαντασμάτων, την πόλη στην οποία έγιναν οι δολοφονίες του Ζέβγου, του Πόλκ, του Λαμπράκη, του Τσαρουχά, του Χαλκίδη, διαμορφώνει ένα τοπίο, ένα περιβάλλον το οποίο είναι καφκικό. Γιατί μέσα σε αυτό υπάρχει μια μοναχική φιγούρα. Δεν υπάρχει ένας μηχανισμός. Υπάρχει ένας ανακριτής. Υπάρχει και ένας εισαγγελέας πλημμελειοδικών. Υπάρχει και ένας δεύτερος. Υπάρχουν ονόματα που είναι σημαντικά στην ιστορία αυτή και πρέπει να τιμηθούν. Το όνομα του **Στυλιανού Μπούτη**, του **Δημητρίου Παπαντωνίου**, του **Παύλου Δελαπόρτα**. Υπάρχουν οι δικαστές που μετείχαν στη σύνθεση του κακουργοδικείου και τίμησαν το έργο τους και το καθήκον τους.

Η υπόθεση Λαμπράκη συνεχίστηκε ως θεσμική και προσωπική περιπέτεια για τον Χρήστο Σαρτζετάκη με την επιβολή της δικτατορίας που λειτούργησε αμέσως ως μηχανισμός δίωξης και καταδίωξης: ανάκληση της εκπαιδευτικής άδειας, επιστροφή από τη Γαλλία, μετάθεση στο Βόλο, απόλυση με την ΚΔ΄ Συντακτική Πράξη μαζί με άλλους δικαστικούς λειτουργούς, όλους τους αντισταθέντες στην υπόθεση Λαμπράκη. Ο Στυλιανός Μπούτης είχε πεθάνει πριν. Όλους τους άλλους. Και στη συνέχεια, απαγόρευση άσκησης δικηγορίας, εγκλεισμός, βασανιστήρια. **Το σώμα του Ανακριτή γίνεται το σώμα της Δημοκρατίας και του Κράτους Δικαίου, καθώς γίνεται αντικείμενο βασανισμού και τιμωρίας, γιατί η μάχη ήταν από την αρχή μάχη σώμα με σώμα.**

Όλα αυτά δεν πρέπει να τα δούμε εξωραϊσμένα μέσα από την ποιότητα της τέχνης που τα μετέδωσε και τα εγκαθίδρυσε στη συλλογική μνήμη. Πρέπει να τα δούμε ως γεγονότα που τα βίωσαν άνθρωποι συγκεκριμένοι. Στο πετσί τους. Πληρώνοντας κόστος τεράστιο. Προσωπικό, οικογενειακό. Γιατί **όταν διασταυρώνεσαι με την Ιστορία, το κόστος που πληρώνεις είναι προσωπικό.** Μπορεί το κεκτημένο να είναι συλλογικό, αλλά κάποιοι έχουν μετάσχει δυσανάλογα στη διαμόρφωση του κεκτημένου αυτού. Κι αυτό το ξέρουν εκείνοι και οι πολύ δικοί τους άνθρωποι.

Όλα αυτά νομίζω ότι ολοκληρώνονται με το βαθύτερο μήνυμα του βιβλίου. **Το βιβλίο αυτό συνιστά μια κατίσχυση του δεδικασμένου της Ιστορίας έναντι του δικονομικού δεδικασμένου το οποίο δήθεν ισχύει αντί αληθείας.** Γιατί ούτε το κατά πλειοψηφία βούλευμα του Συμβουλίου Πλημμελειοδικών, που επικύρωσε και κατέστησε τελεσίδικο το βούλευμα του Συμβουλίου Εφετών, ούτε η απόφαση του κακουργοδικείου συνιστά το πραγματικό δεδικασμένο της υπόθεσης Λαμπράκη. Η μειοψηφία του Ανακριτή και το τωρινό βιβλίο του αποτυπώνουν αυτό που ισχύει ως αλήθεια στη συλλογική συνείδηση.

Η υπόθεση Λαμπράκη που μετατρέπεται σε υπόθεση Σαρτζετάκη, που μετατρέπεται σε υπόθεση δημοκρατίας και κράτους δικαίου, έχει δημιουργήσει πράγματι ένα δεδικασμένο. Ένα ιστορικό δεδικασμένο. Έχει καταγραφεί ιστορικά, αμετάκλητα, πανηγυρικά, με έναν πολύ συγκεκριμένο τρόπο που συνιστά την εθνική πρόσληψη για την υπόθεση αυτή. Αυτό το δεδικασμένο είναι διαφορετικό από το δικανικό. Και αυτό αποτελεί μια πάρα πολύ αυστηρή αναδρομική κριτική στην

δικαιοσύνη. Και μια πάρα πολύ ισχυρή υπόμνηση ότι, εν τέλει, πάνω από την συγκεκριμένη κάθε φορά άσκηση της δικαστικής εξουσίας, πάνω από την συγκεκριμένη κάθε φορά άσκηση της εκτελεστικής και νομοθετικής εξουσίας, αλλά και πάνω από τη συγκεκριμένη κάθε φορά δημοκρατική εκφορά της βούλησης του ελληνικού λαού που εκφράζεται εκλογικά ή δημοψηφισματικά, υπάρχει η Ιστορία που μας κρίνει όλους. Και **έχει πάρα πολύ μεγάλη σημασία η τελική λέξη της Ιστορίας**. Αυτό γίνεται τώρα με το βιβλίο αυτό.

Ο Χρήστος Σαρτζετάκης καταγράφει την τελική λέξη της Ιστορίας. Και αυτό συνιστά την πραγματική ηθική, θεσμική και ιστορική του νίκη.
